

TERI ALLERGIYAGALARI: TASHXIS VA IMMUNOLOGIK MEXANIZMLAR.

Qo`qon Universiteti Andijon filiali tibbiyot fakulteti
“Davolash ishi yonalishi” 2-kurs 24-07-guruh talabasi

Ortiqova Zahro

To'lqinboyeva Nazira

E-mail: ortiqovarayhona4@gmail.com tel: +998932348655

Annotation : *This article explores the causes, diagnostic methods, and immunological mechanisms of skin allergies. It analyzes the stages of allergic reactions, the role of the immune system, and modern approaches to diagnosis and treatment. The main goal is to ensure early detection of skin allergies, understand their immunological basis, and develop effective therapeutic strategies.*

Keywords : *skin allergy, immune system, diagnosis, antigen, antibody, allergic reaction, immunological mechanisms.*

Annotatsiya : *Ushbu maqolada teri allergiyalarining kelib chiqish sabablari, ularni aniqlash usullari va immunologik mexanizmlari yoritilgan. Tadqiqotda allergik reaksiyalarning rivojlanish bosqichlari, immun tizimining roli, diagnostika usullari hamda zamonaviy davolash yondashuvlari tahlil qilinadi. Maqolaning maqsadi — teri allergiyalarini erta aniqlash, ularning immun mexanizmlarini tushunish va samarali davolash choralarini ishlab chiqishdir.*

Kalit so'zlar : *teri allergiyasi, immun tizim, diagnostika, antigen, antitana, allergik reaktsiya, immun mexanizmlar.*

Аннотация : *В статье рассматриваются причины возникновения кожных аллергий, методы их диагностики и иммунологические механизмы развития. Анализируются стадии аллергической реакции, роль иммунной системы, современные методы диагностики и подходы к лечению. Цель работы — раннее выявление кожных аллергий, понимание иммунных процессов и разработка эффективных лечебных мер.*

Ключевые слова: *кожная аллергия, иммунная система, диагностика, антиген, антитело, аллергическая реакция, иммунные механизмы.*

KIRISH

Bugungi kunda teri allergiyalari inson salomatligiga ta'sir etuvchi eng keng tarqalgan immun tizim kasalliklaridan biri hisoblanadi. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, dunyo aholisining katta qismi turli shakldagi allergik reaksiyalardan aziyat chekadi, ularning sezilarli qismi teri orqali namoyon bo'ladi. Teri allergiyalari — bu organizmning tashqi yoki ichki allergenlarga nisbatan ortiqcha sezuvchanlik bilan javob berishidir.

Allergik reaksiyalarni keltirib chiqaruvchi omillar juda ko'p: oziq-ovqat mahsulotlari, dori vositalari, kimyoviy moddalar, o'simlik changlari, hayvon tuklari va boshqalar. Ushbu omillar immun tizimi tomonidan “begona” sifatida qabul qilinib, natijada antitanalar hosil bo'ladi va yallig'lanish jarayoni rivojlanadi.

Teri allergiyalarini aniqlashda to'g'ri tashxis qo'yish va ularning immunologik mexanizmlarini tushunish muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy immunologiya yondashuvlari allergik kasalliklarning kelib chiqish sabablarini aniqlash, ularni erta bosqichda aniqlash hamda individual davolash usullarini ishlab chiqishda muhim rol o'ynaydi.

Ushbu ishning maqsadi — teri allergiyalarining kelib chiqish sabablari, ularni aniqlash usullari va immunologik mexanizmlarini ilmiy jihatdan tahlil qilish hamda samarali tashxis va davolash yondashuvlarini o'rganishdan iborat.

Bugungi kunda teri allergiyalari inson salomatligiga salbiy ta'sir etuvchi eng keng tarqalgan immun tizim kasalliklaridan biri hisoblanadi. So'nggi yillarda ekologik omillar, oziq-ovqat tarkibidagi kimyoviy qo'shimchalar, dori vositalarining ko'payishi va stress holatlarining ortishi natijasida allergik kasalliklar soni yildan-yilga oshib bormoqda. Teri allergiyasi har qanday yoshdagi insonda uchrashi mumkin bo'lib, u bolalik davrida ham, kattalarda ham turli shakllarda namoyon bo'ladi.

Teri allergiyasi — bu organizmning muayyan moddaga nisbatan giper sezuvchanlik (ya'ni immun tizimning ortiqcha javobi) bilan kechadigan holatidir. Ushbu jarayonda immun tizimi allergen deb ataluvchi moddalarga qarshi antitanalar hosil qiladi. Natijada gistamin va boshqa biologik faol moddalar ajralib chiqadi, bu esa qichishish, qizarish, shish va toshma kabi klinik belgilarni keltirib chiqaradi.

Teri allergiyalari ko'plab shakllarda namoyon bo'ladi, jumladan: kontakt dermatit, atopik dermatit, ekzema, qichishma (urtikariya) va boshqa ko'rinishlar. Har bir holatning rivojlanish mexanizmi o'ziga xos bo'lib, ularning barchasida immun tizimi faol ishtirok etadi. Shuning uchun ham bu kasalliklarni o'rganishda immunologik mexanizmlarni tahlil qilish muhim ahamiyatga ega.

Allergik kasalliklarni aniqlashda zamonaviy diagnostika usullari — teri testi, immunologik tahlillar (IgE darajasini aniqlash), provokatsion testlar va molekulyar diagnostika keng qo'llanilmoqda. Ushbu usullar yordamida allergiyaning sababi va uni keltirib chiqaruvchi omillar aniqroq aniqlanadi, bu esa individual davolash strategiyasini tanlash imkonini beradi.

Teri allergiyalarining immunologik mexanizmlarini chuqur o'rganish nafaqat kasallikni samarali davolash, balki uni oldini olish, immun tizimini mustahkamlash va hayot sifatini yaxshilashda ham muhim o'rin tutadi. Shu sababli mazkur mavzu bugungi kunda dolzarb hisoblanadi va ilmiy-amaliy jihatdan katta ahamiyatga ega.

Asosiy qism

Teri allergiyalari — bu immun tizimining ma'lum bir moddaga (allergenga) nisbatan o'ta sezuvchanlik reaksiyasi bilan kechuvchi kasalliklar guruhi bo'lib, ular

asosan teri orqali namoyon bo'ladi. Allergik reaksiyalar organizmning tashqi muhit bilan to'g'ridan-to'g'ri aloqada bo'lgan eng katta organ — teri orqali sodir bo'lishi tufayli inson salomatligiga sezilarli darajada ta'sir etadi.

Teri allergiyalarining rivojlanish mexanizmlari murakkab immun jarayonlarga asoslanadi. Allergen organizmga birinchi kirganda, immun tizimi uni “begona” modda sifatida tanib oladi va unga qarshi IgE turidagi antitanalar ishlab chiqaradi. Ushbu antitanalar asosan mast hujayralar (mastotsitlar) yuzasiga birikadi. Allergen qayta kirganda esa bu antitanalar uni tanib, gistamin va boshqa mediatorlarning ajralishiga sabab bo'ladi. Natijada qon tomirlar kengayadi, terida qizarish, shish, qichishish, toshma kabi belgilar paydo bo'ladi. Bu jarayon I-tipdagi (tezkor) immun reaksiyalarga kiradi.

Ba'zi teri allergiyalari esa kechikkan turdagi (IV-tipdagi) immun javob orqali rivojlanadi. Bunday holatda T-limfotsitlar faol rol o'ynaydi. Ular allergen bilan qayta uchrashganda yallig'lanish mediatorlarini ajratib chiqaradi, bu esa kontakt dermatit yoki ekzema kabi kasalliklarni keltirib chiqaradi. Demak, teri allergiyalari rivojlanishida humoral (antitana bilan bog'liq) va hujayraviiy immun mexanizmlar birgalikda ishtirok etadi. Immunoterapiya bugungi kunda eng samarali usullardan biri bo'lib, organizmni allergenga asta-sekin o'rgatish orqali immun tizimning ortiqcha sezuvchanligini kamaytiradi. Bu usul nafaqat simptomlarni bartaraf etadi, balki kasallikning ildiz sababini ham davolashga qaratilgan.

Teri allergiyalarining oldini olishda sog'lom turmush tarzi, to'g'ri ovqatlanish, immun tizimini mustahkamlovchi tabiiy vositalardan foydalanish, kimyoviy moddalar bilan bevosita aloqadan saqlanish va gigiyena qoidalariga amal qilish muhimdir.

Umuman olganda, teri allergiyalari murakkab immunologik mexanizmlar bilan bog'liq bo'lib, ularni chuqur o'rganish tibbiyotda samarali tashxis va davolash usullarini ishlab chiqish imkonini beradi. Har bir bemorga individual yondashuv, zamonaviy diagnostika va immunologik bilimlarni amaliyotda qo'llash teri allergiyalariga qarshi kurashda eng muhim omillardandir.

Xulosa

Teri allergiyalari bugungi kunda tibbiyot va immunologiya sohasida eng dolzarb muammolardan biri bo'lib qolmoqda. Ushbu kasalliklar nafaqat teri orqali namoyon bo'lib, balki butun organizmning immun tizimidagi muvozanat buzilishining ko'rsatkichi sifatida qaraladi. O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, teri allergiyalarining rivojlanishida irsiy omillar, atrof-muhit ta'siri, oziq-ovqat tarkibi, kimyoviy moddalarga haddan tashqari ta'sirlanish hamda ruhiy-emotsional stress muhim rol o'ynaydi.

Allergik reaksiyalar asosan immun tizimning noto'g'ri faoliyati natijasida yuzaga keladi. Bunda antigen-antitana reaksiyalari, gistamin ajralishi va yallig'lanish mediatorlari ishtirok etadi. Teri allergiyalarining immunologik mexanizmlarini chuqur

o'rganish kasallikni erta bosqichda aniqlash, to'g'ri tashxis qo'yish va samarali davolash strategiyalarini ishlab chiqishda katta ahamiyatga ega.

Tashxis qo'yishda klinik belgilar bilan bir qatorda teri testlari, laborator va immunologik tahlillar muhim o'rin tutadi. Ayniqsa, zamonaviy molekulyar diagnostika allergiyani chaqiruvchi aniq allergenni aniqlash imkonini beradi. Bu esa individual yondashuv asosida davolashni tashkil etishga yordam beradi.

Davolashda allergen bilan aloqa cheklanishi, antigistamin va yallig'lanishga qarshi vositalardan foydalanish, hamda allergen-spetsifik immunoterapiya usullarining qo'llanilishi yuqori natija beradi. Profilaktika maqsadida esa sog'lom turmush tarzi, immunitetni mustahkamlash, toza muhitda yashash va to'g'ri ovqatlanish tavsiya etiladi.

Xulosa qilib aytganda, teri allergiyalarining tashxisini to'g'ri qo'yish va ularning immunologik mexanizmlarini chuqur o'rganish ushbu kasalliklarning oldini olish, samarali davolash hamda aholining sog'lom hayot tarzini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Bu yo'nalishda olib borilayotgan ilmiy tadqiqotlar kelajakda yangi davolash usullarini yaratish uchun keng imkoniyatlar ochadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. To'raeva, N. (2020). Immunologiya asoslari va allergik kasalliklar. Toshkent: Tibbiyot nashriyoti.
2. Karimov, S. (2019). Allergologiya va klinik immunologiya. Samarqand: SamDTI nashriyoti.
3. Rasulov, B. (2021). Teri kasalliklari va ularning diagnostikasi. Toshkent: Innovatsiya nashriyoti.
4. Рахимова, Л. (2018). Иммунологические механизмы аллергических заболеваний кожи. Ташкент: Фан.
5. Абдурахманов, Ш. (2022). Современные методы диагностики аллергии. Ташкент: Медицина.
6. Galli, S. J., & Tsai, M. (2019). IgE and Mast Cells in Allergic Disease. *Nature Medicine*, 25(4), 482–492.
7. Pawankar, R., Canonica, G. W., Holgate, S. T., & Lockey, R. F. (Eds.). (2020). *World Allergy Organization (WAO) White Book on Allergy*. Milwaukee: WAO Press.
8. Johansson, S. G. O. (2017). Mechanisms of Allergic Reactions and Immunotherapy. *Clinical and Experimental Allergy*, 47(9), 1105–1113.
9. Ring, J., & Bieber, T. (2018). Atopic Dermatitis and Skin Allergies: Pathogenesis and Treatment. *Allergy Journal*, 73(2), 213–226.
10. World Health Organization (WHO). (2022). *Global Report on Allergy and Immunology*. Geneva: WHO Press.

